

IZ MURE Z LJUBEZNOSTJO 1925–2025

OD JANEZA CVETIČA IN LUDVIKA ŠIFARJA DO MURE

KATALOG K RAZSTAVI



IZ MURE Z LJUBEZNOSTJO 1925–2025

OD JANEZA CVETIČA IN LUDVIKA ŠIFTARJA DO MURE

KATALOG K RAZSTAVI



Maribor, 2025

IZ MURE Z LJUBEZNJO 1925–2025

OD JANEZA CVETIČA IN LUDVIKA ŠIFTARJA DO MURE

KATALOG K RAZSTAVI

Blanka Ambruž, Marko Bilić, Iva Lana Lanščak, Barbara Lešnik in Gordana Šövegeš Lipovšek

Izdal in založil: Pokrajinski arhiv Maribor

Zanj odgovarja: mag. Nina Gostenčnik, direktorica

Glavna in odgovorna urednica: mag. Nina Gostenčnik

Lektoriranje: mag. Boštjan Zajšek

Oblikovanje: Marko Bilić

© 2025 Pokrajinski arhiv Maribor

Izdajo je omogočilo Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije.

Razstava poteka pod častnim pokroviteljstvom predsednice Republike Slovenije dr. Nataše Pirc Musar.



CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Univerzitetna knjižnica Maribor

677(497.4Murska Sobota)(0.034.2)

MURA (Murska Sobota)

Iz Mure z ljubeznijo [Elektronski vir] : 1925-2025 : od Janeza Cvetiča in Ludvika Šiftarja do Mure : katalog k razstavi / [avtorji] Blanka Ambruž ... [et al.]. - Maribor : Pokrajinski arhiv, 2025
Način dostopa (URL): <https://www.pokarh-mb.si/zaloznistvo/iz-mure-z-ljubeznijo-1925-2025>

ISBN 978-961-7191-10-3 (PDF)

doi: 10.54356/mura2025

COBISS.SI-ID 248532995

Mura – ti Pomurja reka
kam le tvoja voda se odteka
včasih si je polna in groziš
kot, da sama obstojiš

Po tebi marsikaj se imenuje
in s tabo se tekmuje
to naša je tovarna
ki v marsičem ti je ravna

tebi voda, nam pa delo teče
zato nobeden dela naj se ne odreče
ker le tako bo lep uspeh
in popolno zadovoljstvo vseh

če bomo pridni in uspešni
bomo dolgo našega kruha deležni
zato ne smemo v ničemer popustiti
pa čeprav pri tem se treba včasih je potiti

Zato naj naša Mura dolgo še obstaja
saj dosti kruha da ljudem Pomurja
saj večja se in raste
in pri tem nikoli ne zastane.

Vsebina

Iz Mure z ljubeznijo 1925–2025	6
Janez in Irma Cvetič ter Ludvik Šiftar	10
Nacionalizacija obeh tovarn ter nastanek Mure	16
Mura, nosilka gospodarskega razvoja	20
Murine ženske	30
Modne oblikovalke – večne Murine kreacije	38
Blagovne znamke	42
Tovarna, ki je oblikovala ljudi in deželo	50
Mura in znani obrazi	56
Reševanje, prestrukturiranje in konec	60
Od stebra Prekmurja do praznih stavb	64
Časovnica	70

IZ MURE Z LJUBEZNINO*

1925—2025

OD JANEZA CVETIČA IN LUDVIKA ŠIFTARJA DO MURE

Zgodba Mure je zgodba o uspehu, ki se je začela skromno, z majhnim krojaškim obratom leta 1925, katerega lastnika sta bila **Irma in Janez Cvetič**. Temu obratu se je leta 1932 v Murski Soboti pridružila še **Tvornica perila Ludvika Šiftarja**.

* Slogan iz kataloga/albuma pomlad–poletje 1979.

Skozi desetletja sta podjetji rasli, po končani drugi svetovni vojni pa bili nacionalizirani in združeni ter **leta 1952 dobili ime Mura**. S širjenjem proizvodnje je Mura postala eden vodilnih igralcev v jugoslovanski in kasneje slovenski tekstilni industriji. Bila je gospodarski steber, simbol delavnosti in vztrajnosti, njeni izdelki so oblačili poslovneže, politike, športnike in številne posameznike, ki so prisegali na Murino kakovost.

Murina zgodba ni le zgodba o podjetju, ampak je **zgodba o ljudeh, o ženskah**. Zaposlovala je cele generacije, od nje je bilo odvisnih na tisoče družin, gradila je domove, oblikovala način življenja in tkala skupnost. Občutek ponosa je bil oprijemljiv – **delati v Muri ni bila le služba, bilo je poslanstvo**.

A vsaka doba ima svoje izzive. V devetdesetih letih, s prehodom v tržno gospodarstvo in odprtjem meja globalnemu trgu, so se pojavile prve resne težave. Pritiski cenejše konkurence iz Azije, spremembe v tekstilni industriji in napake v upravljanju so privedle do postopnega slabšanja poslovanja. Poskusi prestrukturiranja, iskanja novih investitorjev in ohranitve delovnih mest so se v naslednjih letih vrstili drug za drugim, a brez trajnega uspeha.

Leta 2009 se je zgodil neizogiben konec. Podjetje, ki je nekoč zaposlovalo več kot 6000 ljudi in predstavljalo središče gospodarskega in družbenega življenja regije, je razglasilo **stečaj**, ki se je uradno **končal šele leta 2023**. Proizvodne hale so utihnile, številni delavci so ostali brez zaposlitve, Mura pa je postala simbol propada slovenske tekstilne industrije.

Kako je mogoče, da je podjetje s tako močno blagovno znamko in dolgoletno tradicijo izginilo? Vprašanje, ki verjetno nikoli ne bo dobilo odgovora

...

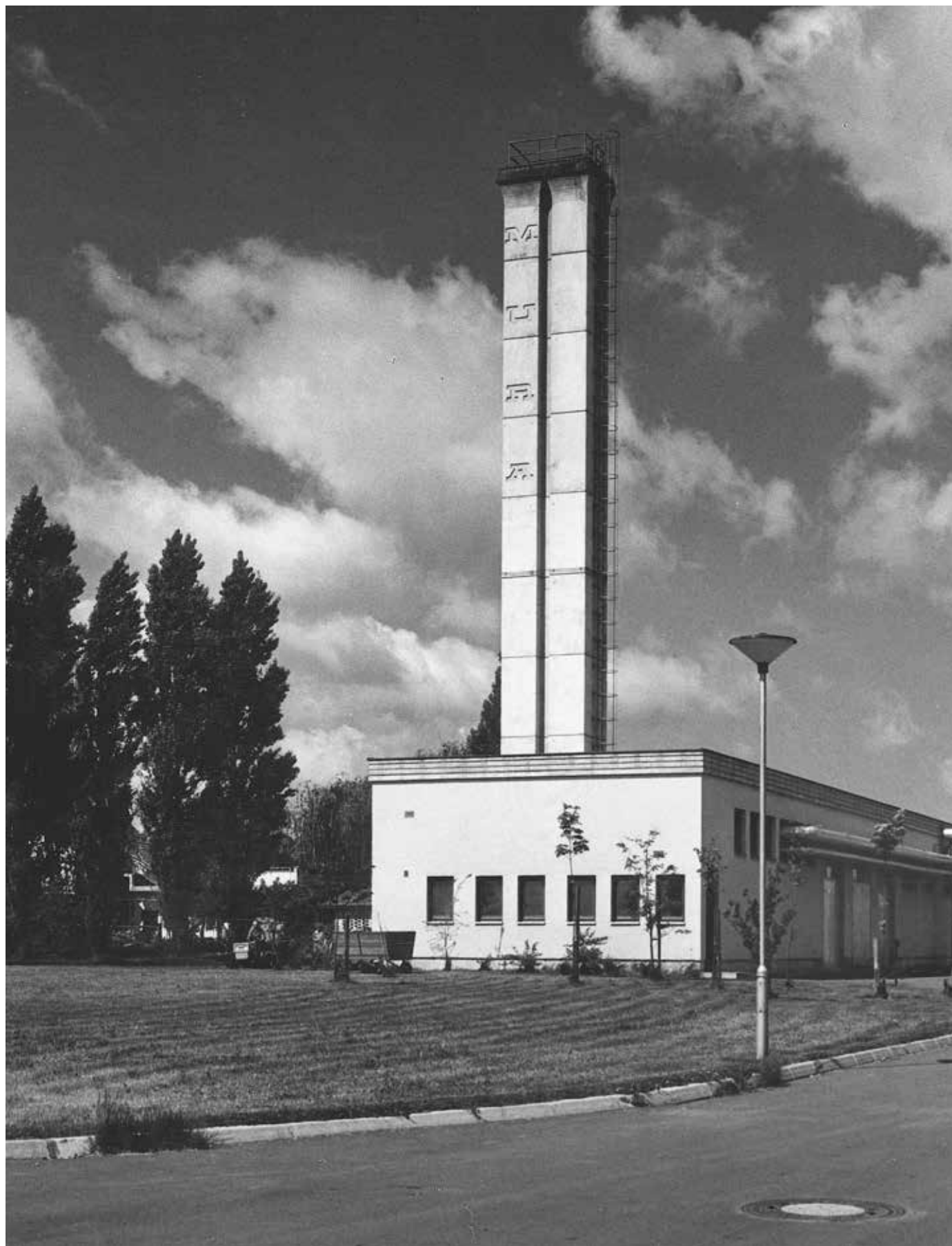
Danes se Mure ne spominjamo le kot propadlega podjetja, temveč kot pomembnega dela zgodovine regije. **Njena dediščina je še vedno prisotna – v spominih nekdanjih zaposlenih, v modnih kosih, ki so preživeli čas, in tudi v vprašanju, ali bi se lahko zgodba končala drugače.**

Podatki na razstavi so iz različnih virov in arhivskih fondov Pokrajinskega arhiva Maribor ter Arhiva Republike Slovenije:

- Mura, proizvodnja oblačil Murska Sobota,
- Družina Zrinski,
- Okrajna komisija za vojno škodo Maribor,
- Okrajni ljudski odbor Murska Sobota,
- Okrajno sodišče Maribor,
- Okrožni odbor Osvobodilne fronte Maribor,
- Okrožno sodišče Maribor,
- Sodišče slovenske narodne časti, senat v Murski Soboti,
- Splošna bolnišnica Maribor,
- Republiški sekretariat za notranje zadeve SRS,
- Nina Vodopivec: Tu se ne bo nikoli več šivalo, znanstvena monografija. Ljubljana, INZ, 2021 in
- Metka Fujs, Zdenka Ščančar: Mura – odprto. Murska Sobota: Pomurski muzej, 2012.

Razstava je dopolnjena s fotografijami, oblačili, predmeti in podatki, ki so jih prispevali: Štefan Avguštin, Brigita Bavčar, Marjetka Berlič, Štefan Bunderla, Vojči Celec, Sara Ferencek, Maja Godina, družina Hajós, Mark Krenn, družina Lešnik, Andrej Lipovšek, Franc Pečuh, Pomurski muzej Murska Sobota, Brigita Rakuša, Marija Rudolf, Edith in Anita Szunyogh, Zdenka Ščančar, Tanja Šimonka, Silvester Šovegeš, Vestnik, Zoran Vidic, dr. Nina Vodopivec, Boštjan Zajšek.





Znameniti dimnik z napisom Mura, druga polovica 20. stoletja
(SLPAM/1959 Mura, TE 129, Album)

JANEZ IN IRMA CVETIČ TER LUDVIK ŠIFTAR

Maja 1925 je **Irma Cvetič**, hči dvornega kočijaža Mihaela Hreška, ki je v Mursko Soboto prišel iz mesta Trebišov na Slovaškem, prijavila **roko-delsko obrt šivanja ženskih in otroških oblek**, ki jo je izvajala v Murski Soboti. Njen soprog **Janez Cvetič** pa je že od **avgusta 1923** imel v Murski Soboti **trgovino z mešanim blagom**. Prav v tej trgovini je Irma Cvetič pričela prodajati obleke, ki jih je šivala s še štirimi šiviljami na strojih na nožni pogon.

Elektrifikacija je omogočila nagel razvoj obrata, povečevalo se je tudi število naročil, zato so leta 1932 pričeli izvajati šivanje perila na tovarniški način. V tem obdobju se je podjetje že uradno imenovalo **Cvetič Janez, trgovina z mešanim blagom in izdelovalnica perila**.

Leta 1937 je bilo podjetje med večjimi te vrste v Dravski banovini in je zaposlovalo okrog 140 delavk in dve uradnici. Obrat je bil takrat že popolnoma elektrificiran, brez tujega vpliva in kapitala.

Ludvik Šiftar, izkušen podjetnik iz Strukovcev, je leta 1931 začutil poslovno priložnost, odkupil stroje dunajske tovarne spodnjega perila in steznikov Leopolda **Landeisa**, ki je imela podružnico v Zagrebu, in **marca 1932** zagnal podjetje s 50 stroji **Šiftar Ludvik, tvornica perila Murska Sobota**. Leta 1937 je imelo podjetje že 150 zaposlenih, večinoma so to bile šivilje. Tovarna je bila moderno opremljena, delo je bilo produktivnejše, delovni prostori in odnosi pa primernejši in bolj prijazni kot pri Cvetiču.

Med obema svetovnima vojnama sta bili obe tovarni že zelo znani po izdelovanju vsakovrstnega modnega perila, ki sta ga razpošiljali po vsej državi. Čeprav sta šivali predvsem srajce in si bili medsebojna konkurenca, sta uspešno delovali, vsaka s svojo ponudbo in trgovino, ne da bi si pri tem bistveno škodovali. Trg v Prekmurju in širše je bil dovolj velik, da sta imeli **obe tovarni dovolj dela**. Blago, gumbe in drug material sta nabavljali pri podjetjih v Švici (Bodemann and Co St. Gallen, Christian Fischbacher St. Gallen, Strub and Co St. Gallen), v Nemčiji (Dohrmann, Pielhoff & Co Bremen, Bölken & Co Aachen), v Italiji (Textiloses & Textiles Milano) in na Češkem (Bondy Jacob Skalice).

V kmečki pokrajini, kjer zemlja ni mogla preživljati vsega prebivalstva, sta podjetji pridobili **poceni delovno silo**. Večina žensk je prihajala iz kmečkega okolja in je bila brez izobrazbe, v tovarnah pa so se priučile potrebnih spretnosti. Tako so dobile stalen, a **težko prigarani zaslužek**.

Delo v tovarnah je bilo zelo težavno, slabo plačano, šivilje so velikokrat delale cel dan, tudi ob nedeljah in praznikih, nadure niso bile plačane, prostori so bili hladni in brez ustrezne svetlobe, delavke niso bile seznanjene z zakonom, ki je zaščitil delavce. Prav to je tudi omogočilo, da sta podjetji imeli zelo velike profite. O slabih razmerah, predvsem v Cvetičevi tovarni, so se v 30. letih velikokrat razpisali časopisi Ljudska pravica, Slovenski delavec in Ženski list.

Kraljevina Jugoslavija.

Sresko načelstvo v Murski Soboti

Štev. 105/1

Taksa 40

po t.p.95

Din za XXXXXX je na

in predpisno vplačana!



Obrtni list.

Gosp. Cvetič Janez

rojen dne 29. decembra 1897 v Murski Soboti

pristojen na v Murski Soboti srez Murska Soba

oblast dravska banovina je dne 31.12.1931

prijavil-a obrat ^{svobodnega} ~~rokodelskega~~ obrta šivanja perila na
tovarniški način

katerega bo izvrševal-a v Cerkveni ulici

hiš. štev. 7 občina Murska Soba

Ta obrt se je vpisal v registru za ^{svobodne} ~~rokodelske~~ obrte pod tek. štev. _____

Z nastopom tega obrta je imenovan postal član skupne obrtnog

zadrug Premlja v Murski Soboti

Murska Soba, dne 4.I.1932 193 .



Sreski načelnik:

Štev. 6440/1

Obrt je prijavljen v smislu
§456 obrtnega zakona ter re-

gistriran pod št. 1-4/1932

Murska Soba, dne 8. VI. 1932



Obrtni list Janeza
Cvetiča za šivanje
perila na tovarniški
način, 1932
(SI_PAM/1959 Mura,
TE 124, ovoj 1)



Janez Cvetič s svojimi delavkami leta 1935
(SL_PAM/1959 Mura, TE 127, ovoj Starejše fotografije)

Ludvik Šiftar s svojimi delavkami, druga polovica 30. let 20. stoletja
(SL_PAM/1959 Mura, TE 127, ovoj Starejše fotografije)





Cvetičeva tovarna v Cerkevni ulici 7, današnji Slomškovi ulici, 70. leta 20. stoletja
(SL_PAM/1959 Mura, TE 127, ovoj Cvetičeva zemljišča)



Šiftarjeva tovarna perila, konec 60. let 20. stoletja, na mestu današnje Kocljeve ulice oz. Trga kulture
(SL_PAM/1959 Mura, TE 127, ovoj 1945–1960)

ŠIFTAR LUDVIK TVORNICA PERILA MURSKA SOBOTA

Brzjavi : „PERILO ŠIFTAR“ — Telefon številka 43.

Reklama Šiftarjeve Tvornice perila leta 1940,
objavljena v časopisu Dober Pajdaš kalendárium, str. 48

Šivilja sredi 30. let 20. stoletja
(SI_PAM/1959 Mura, TE 127, ovoj Šivilja z ruto na glavi)



NACIONALIZA- CIJA OBEH TOVARN TER NASTANEK MURE

V času druge svetovne vojne sta **obe podjetji delovali neprekinjeno**. Blago in drug material sta pričeli nabavljati pri madžarskih podjetjih v Sombotelu, Pápi, Sopronu, Zsámbéku in Budimpešti. Še preden pa je bilo vojne tudi uradno konec, je sovjetska vojska zasedla Prekmurje, takrat sta bila **Šiftar in Cvetič aretirana**.

V registru pripornikov Uprave zaporov OZNA Maribor je zapisano, da je bil **Šiftar aretiran že 14. aprila 1945**. Čez štiri mesece, 14. avgusta 1945, je bil **obsojen pred Sodiščem slovenske narodne časti v Murski Soboti**. Njemu in soprogi Štefaniji so očitali, da sta bila pobudnika nacizma in petokolonaša, da sta gmotno podpirala nemško združenje Kulturbund in se udeleževala vseh njegovih prireditev ter sestankov. Sledila je obsodba: **trajna izguba narodne časti, deset let težkega prisilnega dela in zaplenba vse imovine**. Iz mariborskih zaporov Ozne je bil Šiftar 25. januarja 1946 prestavljen v taborišče, kam natanko, ni znano. Uspelo mu je pobegniti v Avstrijo, kjer je njegova žena v Radgoni podedovala in vodila hotel. Leta 1948 je odšel v Argentino in vsaj do leta 1963 redno prihajal na obiske v Radgono. **Umrli je leta 1982**, soproga leta 1978. Oba sta pokopana v Avstriji, na radgonskem katoliškem pokopališču.

Usoda **Cvetiča** se je končala v mariborskih zaporih oz. bolnišnici, kjer je **15. novembra 1945 umrl za posledicami tifusa**. Zaradi njegove prehitre smrti **sodba ni bila izrečena**. Žena Irma in hči sta odšli na Madžarsko, sinu Robertu, ki je bil nogo-

metaš pri NK Mura, pa ni uspelo priti čez mejo. To je močno vplivalo na njegovo fizično in psihično zdravje. Umrli je leta 2015 v starosti 89 let, pokopan je na murskosoboškem pokopališču. Nadaljnja usoda Irme Cvetič in hčere ni znana.

Tovarni sta **prijavili tudi vojno škodo** v skupni vrednosti slabih 1,5 mio dinarjev. Šlo je za več predmetov, ki so si jih polastile madžarska, ruska in jugoslovanska vojska: osebni avtomobili znamk Mercedes in Chevrolet, tovorni avtomobil Škoda, pisalni stroji, tkanine, sukanec, gumbi, bucike in že zašite vojaške srajce ter hlače. Kljub temu je proizvodnja v obeh tovarnah pod začasnim upraviteljem (sekvestrom) potekala nemoteno, a v manjšem obsegu. Sprva so šivali vojaško perilo, kasneje pa civilno perilo za Bosno in Hercegovino.

Marca 1946, ko je podjetje že prešlo v državno last, so za Cvetičevo tovarno predlagali novo ime: **Prva prekmurska tvornica perila ali Panonija, tvornica perila**. 25. maja 1946 je bil za delegata v obe podjetji postavljen Koloman Korošec. Takrat so iz Cvetičeve tovarne poslali dopis na Ministrstvo za industrijo in rudarstvo v Ljubljano, v katerem so glede na dejstvo, **da sta obe podjetji v državni lasti in pod enim delegatom in eno stroko, predlagali njuno združitev**.

23. 9. 1946 je Vlada LRS izdala odločbo o ustanovitvi državnega industrijskega podjetja Tovarna perila Murska Sobota.

Ljudska Republika Slovenija
Okrajni ljudski odbor Murska Sobota
poverjenstvo za finance
Štev. 274/1-1952.

Predmet: Sprememba v registru Tovarne
perila v Murski Soboti.

Murska Sobota, dne 3. I. 1952.

Na podlagi prijave Tovarne perila v Murski Soboti, z dne
3. I. 1952 št. 1-57-1952 in v vezi s čl. 14. Splošnega zakona o državnih
gospodarskih podjetjih in čl. 17. Pravilnika o registraciji državnih
gospodarskih podjetij.

ODLOČBA:

Da se preimenuje naslov "Tovarna perila v Murski Soboti" v novi naslov, kateri se glasi "M U R A"-tovarna perila v Murski Soboti, in vpise v register državnih gospodarskih podjetij, ki ga vodi poverjenstvo za finance v Murski Soboti.

Vpisane v registru na strani 63 zvezek II.

Taksa po tar. post. 7 taksnega zakona je plačana v kole-
kih din. 150.- in prilepljena na originalu odločbe.

Smart fašizmu - Sveboda narodu!

Referent za DOP:

/Gneler Ester/

O tem se obvesti:

Poverjenstvo za finance

/Bisupar Janes/

1. Mura-tovarna perila Murska Sobota
2. Poverjenstvo za lokalno industrijo, M. Sobota
3. Narodna Banka, poka. Murska Sobota,
4. Glavne tozilstvo Murska Sobota
5. Ministrstvo za finance LRS Ljubljana
6. Rev. za finance OLO Murska Sobota, A/A



Z odločbo Okrajnega
ljudskega odbora Murska
Sobota 3. januarja 1952 se
je tovarna preimenovala,
novo ime tovarne se je
glasilo: **MURA - tovarna
perila Murska Sobota**
(SI_PAM/1959 Mura, TE 148,
ovoj 1/18)

Najstarejša znana logotipa, ki ju je Mura pričela uporabljati sredi
50. let 20. stoletja, sta v zapisniku seje iz leta 1955
(Pomurski muzej Murska Sobota, Zapisniki sej upravnega odbora Mura
1953-1956)



Pečat Šiftarjeve tovarne pod sekvestrom, 1945
(SI_PAM/0640 Okrajno sodišče Murska Sobota,
TE 1046, spis Zp 12/46)





Murska Sobota med 1945 in 1954; v ozadju se vidi sinagoga
(hrani: Mark Krenn)

Ludvik Šiftar in soproga Štefanija v Šalovcih na blagoslovitvi
motorne brizgalne, 18. avgust 1940
(hrani: Mark Krenn)



Janez Cvetič in soproga Irma, stojita levo, 21. december 1937
(hrani: Mark Krenn)



MURA, NOSILKA GO- SPODARSKEGA RAZVOJA

POMURJA IN VELIKAN

JUGOSLOVANSKE KONFEKCIJSKE INDUSTRIJE

V 50. letih 20. st. je Mura, zahvaljujoč uspehu prodaje visokokakovostnih srajc, načrtno vlagala v obnovo in širitev proizvodnje. Prelomna je bila otvoritev **obrata Oblačila leta 1961**, kjer so asortima od šivanja perila, srajc in pižam razširili na moške obleke in hlače, vetrovke in moške ter ženske plašče. Še en mejnik predstavlja ustanovitev **obrata Ženska oblačila na začetku 70. let**, kjer so šivali ženske obleke, kostime in plašče, zaradi povečanega povpraševanja pa so že kmalu morali povečati kapacitete. Tako je Mura postala eden največjih proizvajalcev oblačil v Jugoslaviji in tudi največji jugoslovanski izvoznik konfekcijskih izdelkov na zahodna tržišča.

Z rastjo podjetja se je spreminjala tudi uprava. Do leta 1951 je obstajal le en delavski svet, z ustanovitvijo obrata Oblačila pa je vsaka sekcija volila svoj delavski svet z lastno komisijo. Leta 1972 so delavci izvedli referendum o novi samoupravni organiziranosti, kar je privedlo do oblikovanja treh temeljnih organizacij združenega dela (tozdov) – **Perilo, Oblačila in Ženska oblačila**, skupaj z delovno skupnostjo skupnih služb (DSSS), ki je obravnavala splošne, kadrovske socialne, razvojne, uvozno-izvozne in računovodske zadeve. V tozdih so delavci oblikovali razvojno strategijo v delavskih svetih, organiziranih po delegatskem načelu. O skupnih vprašanjih so odločale delovne organizacije, kjer so bili zastopani vsi segmenti delovnega procesa.

Skozi čas so bili ustanovljeni in priključeni novi obrati, ki niso bili locirani zgolj v industrijski coni v Murski Soboti. **Pletilsko-obrtno podjetje v Pro-**

senjakovcih se je pridružilo konec 50. let. Leta 1976 so poleg ustanovitve **TOZD-a Ženski plašči** pridobili tudi obrat v Prlekiji – **TOZD Oblačila Ljutomer**, ki se je v naslednjih letih specializiral za proizvodnjo moških hlač, leto pozneje pa se je odprl še obrat za proizvodnjo ženskih hlač in kril v Gornjih Petrovcih. Leta 1980 je s priključitvijo **Mode v Gornji Radgoni** bil ustanovljen TOZD Moda Konfekcija, kjer so proizvajali ženske plašče. Naposled so v **Lendavi** leta 1989 zagnali še obrat za šivanje moških oblačil.

VZOR TEHNOLOŠKO RAZVITE KONFEKCIJSKE INDUSTRIJE IN RAČUNALNIŠKO PODPRTEGA POSLOVANJA

V Muri so v okviru rasti upoštevali tudi pomen vlaganja v **sodobno strojno opremo**, saj so se zavedali, da bo tehnološko napredno poslovanje omogočilo konkuriranje najboljšim evropskim podjetjem. Mura je tako z uvedbo najsodobnejše tehnologije konfekcijske stroke, pri čemer je računalniški sistem spremljal in usmerjal celotni proizvodni krog, dosegala z vidika organizacije proizvodnje in delovne storilnosti zahodnoevropsko raven.

Prve **računalnike IBM** so v podjetju nabavili leta **1969**, s tem so posodobili informatiko in poslovanje ter posledično znatno izboljšali organizacijo. Mura je leta 1982 z nabavo računalniških naprav **IBM SISTEM 4341** postala vodilna na področju razvoja sodobnejšega računalniškega sistema v Pomurju, saj je sistem podjetja povezoval več kot sto terminalov iz vseh delov regije.



Mura je bila največja delovna organizacija v Pomurju, 90. leta 20. stoletja
(SI_PAM/1959 Mura, TE 129, ovoj Diapozitivi)

Zaradi znatne rasti podjetja in povečanega povpraševanja je bila skozi čas potrebna večkratna širitev in posodobitev proizvodnih prostorov, konec 60. let 20. stoletja
(SI_PAM/1959 Mura, TE 127, ovoj Ženska oblačila)





Zaposlene v pletilnici Prosenjakovci, 1958–1964
(SI_PAM/1959 Mura, TE 127,
ovoj Pletilstvo Prosenjakovci;
foto: Zoltan Gerenčer)



Murin tovornjak, prva polovica
70. let 20. stoletja
(SI_PAM/1959 Mura, TE 127, ovoj
Mura tovornjak)

Mura je svoje izdelke izvažala med drugim v Veliko Britanijo, Švico, Belgijo, ZSSR, na Nizozemsko in Švedsko ter v ZR Nemčijo, 90. leta 20. stoletja
(SI_PAM/1959 Mura, TE 129, ovoj Diapozitivi)
→

Delavka v obratu Oblačila Ljutomer, 1971
(SI_PAM/1959 Mura, TE 127, ovoj Ljutomer; foto: Dragiša Modrinjak)





Leta 1980 so v proizvodnji pridobili procesni računalnik CAMSKO za kreiranje krojnih slik, ki je ponujal paletu 256 osnovnih barv oziroma 16 milijonov različnih kombinacij (SI_PAM/1959 Mura, TE 129, ovoj Diapozitivi)





CENTER ZA VZGOJO KADROV KOT TEMELJ USPEHA PODJETJA

V Muri so se dobro zavedali, da je za ohranitev vrhunske kakovosti tekstilnih izdelkov ključna dobra usposobljenost kadra. Leta 1958 je podjetje soustanovilo **konfekcijsko šolo v Zagrebu**, tri leta pozneje pa oblikovalo **lasten center za izobraževanje** bodočih Murinih šivilj in krojačev.

Izobraževanje je trajalo 3 do 4 mesece, pri čemer je približno 20 novincev odpadlo. Tisti, ki so uspešno končali šolanje, pa so bili takoj vključeni v proizvodni proces. Letno se je uspešno izobrazilo približno **180 delavcev**, v časih povečane potrebe in zanimanja pa tudi do 230.

Pred začetkom usposabljanja so kandidati morali opraviti **preizkus**, ki je vključeval razgovor s socialnim delavcem in psihološki test. Med usposabljanjem so se učenci najprej seznanili **z ravnanjem s šivalnim strojem**, nato pa so se – sprva na papirju po narisih, šele nato na tkanini – **učili raznih vrst šivov**. Priučili so se še likanja in raznih ročnih del, imeli pa so tudi teoretične predmete, kot so spoznavanje tkanin in materialov, varstvo pri delu, samoupravljanje ter organiziranost tovarne in proizvodnje. Na koncu so kandidati bili **ocenjeni na podlagi izdelka**, ki so ga ustvarili z vnaprej dodeljeno operacijo, nanašajočo se na delo v panogi, kjer so se pozneje zaposlili.

←
Učenje šivanja na tkanini, druga polovica 20. stoletja, in napis
Center za vzgojo kadrov
(SL_PAM/1959 Mura, TE 127, ovoj Šolski center in TE 129, Album)





MURA SVETU PONUDI SVOJE ZNANJE

S pridobljenimi izkušnjami in obvladovanjem sodobne tehnologije je Mura dosegla razvojno stopnjo, ko je lahko **tržila tudi svoje znanje**. V 80. letih 20. stoletja je podjetje doseglo pomemben mejnik v mednarodnem sodelovanju in dokazalo, da je prodaja tehnologije in znanja ključ do uspeha na globalnem trgu. Murini strokovnjaki so izdelali elaborate za **tovarne tekstilne konfekcije v Iranu in Sudanu**, kot izjemno plodno pa se je izkazalo zlasti sodelovanje s **predilnico in tkalnico Misr Fine Spinning and Weaving Company**, enim izmed pomembnejših tekstilnih obratov **v Egiptu** s kar 27.000 delavci. V času sodelovanja, s ciljem ustvariti specializiran obrat za sodobno proizvodnjo oblačil, se je več kot štirideset egiptovskih strokovnjakov prišlo leta 1985 izpopolnjevati na Pleše, medtem ko je osem slovenskih delavcev odpotovalo v Egipt, da bi uvajali tovarno v sodobno proizvodnjo oblačil. Podjetje v Kafr El Dawwarju, enem izmed takratnih središč tekstilne industrije, je s pomočjo Murinih strokovnjakov po letu dni vzpostavilo sodoben proizvodni obrat z več kot 450 zaposlenimi, ki je zaradi kvalitetnih izdelkov užival visok ugled po celotnem Egiptu. Mura je sodelovala v projektu prenosa znanja tudi v letih 1989–1990, in sicer v mestih **Kurgan in Šadrinsk v Rusiji**.

Izobraževanje strokovnjakov iz Egipta v Murini tovarni, 1985
(SI_PAM/1959 Mura, TE 129, ovoj Diapozitivi)

MURINE ŽENSKÉ

Z razvojem Cvetičeve in Šiftarjeve tovarne se je vztrajno povečevalo tudi število zaposlenih. Že od vsega začetka je **ženska delovna sila predstavljala skoraj 80 % zaposlenih**. Ta trend zaposlovanja žensk je prevladoval ves čas, saj je šivanje vedno veljalo za »žensko delo«.

Na **težke delovne razmere**, zlasti v Cvetičevi tovarni, so opozarjali že v 30. letih 20. stoletja. Mnoge delavke so bile mladoletne, neizobražene, šivanja so se šele učile; več kot polovica jih je prihajala s kmetij. Delavnik je trajal enajst ur, od plače pa so jim odtegovali stroške za sukanec, zlomljene igle in poškodovane izdelke. Prva dva tedna so delale brezplačno, pogosto tudi ob nedeljah in praznikih – brez ustrezne prehrane in v mrzlih prostorih. Potem ko je Zveza delavskih žena in deklet poskusila doseči izboljšanje razmer, je Cvetič tovarno celo zaprl in po poročanju medijev »v najhujši zimi vrgel vse delavke na cesto« ter jih »izpostavil najtežjemu pomanjkanju.« Ena od odpuščenih delavk je v 3. številki Ženskega lista 1. marca **1935** med drugim zapisala: **»Me pa smo vložile v njegovo podjetje vse, kar smo imele: mladost, telesno moč, sonce, zrak, veselje, svobodo, zdravje in življenje.«**

Za večino tekstilnih delavk je veljalo, da so bile slabo izobražene, skromno plačane in da so pripadale nižjemu družbenemu sloju. Njihovo delo je bilo fizično naporno, monotono in rutinsko, pogosto izmensko, občasno nočno in s številnimi nadurami. Pogosto so bile izkoriščane, zaposlitev pa je zanje predstavljala nujo, saj niso imele drugih možnosti.

Ženske v šivalnicah so opravljale **fizično naporno delo z visokimi normami** in skromnim plačilom, ob tem pa so skrbele še za družino. A v Muri delavke niso delale le za šivalnimi stroji, temveč tudi v **prikrojevalnici, administraciji**, bile so **modelarke, modne kreatorke, proizvodne delavke, serviserke**.

Ritma dela niso določali le stroji in norme. Delavke so bile pri linijskem delu odvisne od sodelavk pred njimi, vzdrževalcev strojev in »majstrov«, ki so razdeljevali naloge. Normo je bilo težko doseči, a je kljub temu ustvarjala občutek pravičnosti – plačilo je bilo vezano na dejanski obseg opravljenega dela. Z uvedbo **kolektivne norme** so se konflikti med delavci poglobili. Ena od delavk je izjavila: *»Ko pa imaš skupinsko normo, jaz lahko delam 120 procentov, ti pa 70. Plačo bova imeli pa enako.«*¹

Veliko pričevanj zaposlenih v proizvodnji je pokazalo, da so bile delavke fizično in psihično izčrpane. Dela je bilo vedno več, plače so bile manjše, pritiski večji. Kljub temu je občutek povezanosti s podjetjem ostal močan vse do konca, kar ponazorja tudi izjava ene od delavk: **»V službi smo bili več kot doma. Doma nas niso tako poznali kot v službi. S svojimi otroki nismo mogli biti, ker smo delali sobote in nedelje. Na koncu daš pol življenja za službo, pa nimaš nič od tega. Me smo imele tako pripadnost in spoštovanje do firme. Tudi če bi kdaj najraje celo firmo pokopal v grob, smo vsako jutro vstale in šle delat. Dale smo maksimum od sebe. Mura je bila kvalitetna firma, to imaš v krvi.«**²

1, 2 Nina Vodopivec: Tu se ne bo nikoli več šivalo: doživljanje izgube dela in propada tovarne. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2021, str. 42-43 in 104-105.



Delo v šivalnici, druga polovica 60. let 20. stoletja
(SI_PAM/1959 Mura, TE 127, ovoj Zgodovina II)

→
Delavka v Muri, 50. leta 20. stoletja
(SI_PAM/1959 Mura, TE 127, ovoj Šivilje, likarice, skladišče)





Likanje že gotovih srajc, maj 1958; druga z leve je Agata Zrinski iz Murske Sobote
(SI_PAM/2089 Družina Zrinski)

Šivanje srajc, 80. leta 20. stoletja
(SI_PAM/1959 Mura, TE 129, ovoj Diapozitivi)





Menjava izmene, druga polovica 90. let 20. stoletja
(SLPAM/1959 Mura, TE 129, ovoj Diapozitivi)



Šivilja, 50. leta 20. stoletja
(SI_PAM/1959 Mura, TE 127, ovoj Šivilje, likarice, skladišče)

Manekenka v plašču Glorija, druga polovica 60. let 20. stoletja
(SI_PAM/1959 Mura, TE 129, Album) →



Mura

MODNE OBLIKOVALKE — VEČNE MURINE KREACIJE

Murine kreacije so večne, lepe in narejene s srcem, dušo ter modrostjo. Ideje in zamisli so prihajale od modnih oblikovalk, ki so ime blagovne znamke Mura ponesle v svet. Med njimi so: Zdenka Ščančar, Katja Čelič, Andreja Bele, Lena Pislak Balant, Sonja Šterman, Sonja Tomažič, Darja Kerčmar, Tatjana Kalamar Morales, Zvezdana Serec, Slavica Rauter in Katarina Vrhovšek. Njihove kreacije so skozi leta dokazovale, da se znamka Mura lahko piše z veliko začetnico.

Moške srajce so bile **prvi prepoznavni znak** Mure. Z oblikovanjem modnih kolekcij so začeli leta 1961. Prve kolekcije je oblikovala Irena Fuis od leta 1965 do 1995. V 60. letih sta nastali blagovni znamki moških srajc **Črna roža** in **Zlati stolp**. Leta 1974 je oblikovanje ženske kolekcije prevzela Zdenka Ščančar. Darja Kerčmar in Katja Čelič sta oblikovali kolekcijo zimskih in prehodnih plaščev ter športnih jop.

V sedemdesetih letih so Murine srajce označili z **vezenino M**. Andreja Bele je bila oblikovalka moških srajc in ženskih bluz od leta 1978, prav tako Breda Bošnjak. Istega leta je oblikovanje moških športnih oblačil prevzela Marjetka Vidic. Znamka **Muralist** se je pojavila konec sedemdesetih in je bila namenjena mlajšim generacijam. V 80. letih se je ekipi pridružila Zvezdana Serec in za nekaj časa Edita Petkovič. Akademski slikar Mirko Rajnar je sodeloval pri snovanju moških kolekcij.

Pot do končnega izdelka je vključevala veliko procesov in sodelovanja strokovnjakov z različnih področij. Pomembni dejavniki so bili: priprava strategije, prodajna služba, nabavna služba, oblikovalci, modelarji, tekstilni inženirji, vzorčni oddelek, skladiščniki, priprava kolekcije, prodajna služba, serijska proizvodnja, promocija kolekcij.

Murine kolekcije so temeljile na **kvalitetnem izboru tkanin**. Do 90. let so tkanine za Muro izdelovale

slovenske tekstilne tovarne, kasneje pa so tkanine iskali pri evropskih izdelovalcih in na mednarodnih sejnih v Parizu in Milanu.

Način oblikovanja se je z leti spreminjal. Kolekcije so temeljile na izbranih modnih temah in zgodbah, vključevale pa so različne kose oblačil. Oblikovalke so s svojo kreativnostjo ustvarjale harmonijo lepote modnega oblačenja. Zdenka Ščančar je oblikovala žensko **kolekcijo Mura**; pri oblikovanju prvih **kolekcij LeOna** so sodelovale Zdenka Ščančar, Andreja Bele in Katja Čelič. Zvezdana Serec in Darja Kerčmar sta oblikovanje prevzeli po letu 1993. Andreja Bele, Irena Fuis in Slavica Rauter so do leta 1995 oblikovale moško linijo: **J. Gallus**, pozneje **J. G. Carniolus**; Sonja Šterman je oblikovala moško kolekcijo Mura, Sonja Tomažič, Katja Čelič, Katarina Vrhovšek in Lena Pislak Balant pa kolekcijo LeOna.

V Milanu so se Murine oblikovalke leta 1996 seznanile z metodo preverjanja blagovnih znamk in vsebinskega oblikovanja. **Kolekcijo Basic** sta ustvarili Zdenka Ščančar in Sonja Šterman, **kolekcijo Weekend** Katja Čelič ter **kolekcijo Design in Event** Štefka Varga. Podlinije kolekcije LeOna in J. G. Carniolus, **Day by Day**, **Travel Classic** in **Happening**, so oblikovale Zvezdana Serec, Darja Kerčmar, Tatjana Kalamar Morales, Andreja Bele in Slavica Rauter. Na prelomu tisočletja je sledila nova znamka **e.mura**, trendovska moda. Moško kolekcijo sta oblikovali Tatjana Kalamar Morales in Boštjan Mlajč. Žensko kolekcijo so ustvarile Zvezdana Serec, Katarina Vrhovšek in Zdenka Ščančar.

Murine modne oblikovalke so navdih iskale v pestrosti življenja, bogastvu narave, lepoti vsakdana in nepopolnosti, ki življenje dela popolno v modnem svetu, kar nam kažejo **večne Murine kreacije**.



Murine oblikovalke in oblikovalec, 2007
(SI_PAM/1959 Mura, TE 91, Mura lifestyle, jesen-zima 2007/2008)



Kolekcija pomlad-poletje 1973
(SI_PAM/1959 Mura, TE 95, Katalog pomlad-poletje 1973)



Kolekcija Mura Basic, 1996
(SI_PAM/1959 Mura, TE 129, ovoj Diapozitivi)



Skladišče blaga, druga polovica 20. stoletja
(SI_PAM/1959 Mura, TE 127, ovoj Skladišče)



Kolekcija Mura Mura, 2008/2009
(SI_PAM/1959 Mura, TE 89, Katalog Mura autumn-winter 2008/2009)

BLAGOVNE ZNAMKE

ime in logotip

obdobje

značilnosti, lastnosti, kreatorji

ČRNA ROŽA IN
ZLATI STOLP



60. in 70. leta 20. stoletja

Prvi dve blagovni znamki. V 70. letih so trg preplavile **najlonske moške srajce**, ki so bile po kroju in materialu precej podobne. Izstopale so po izvezenih detajlih, kot sta **črna vrtnica** ali **zlati stolp**. Posebno priljubljene so bile srajce iz mešanice bombaža in sintetike z motivom črne rože – enostavne za vzdrževanje, udobne in modne.

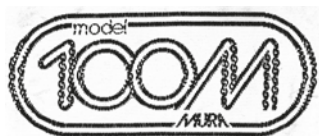
SVILENI M

SVILENI

sredi 70. let 20. stoletja

Sredi 70. let, ko je bila ponudba Murinih srajc že zelo velika, so v Muri ločili **serijo enobarvnih srajc** iz najboljših materialov in jih označili z vezeno črko M, blagovna znamka pa je dobila ime **Svileni M**. Barvna paleta srajc se je sezonsko prilagajala modnim smernicam in je bila zelo široka.

100 M



druga polovica
70. let 20. stoletja

V drugi polovici 70. let je Mura poleg velikoserijskih začela izdelovati tudi oblačila v manjših serijah iz vrhunskih materialov. Ekskluzivna blagovna znamka **100 M** je nastajala v manj kot 100 primerkih in nosila slogan **»Izdelano v seriji manj kot 100 primerkov«**. Oblačila so pogosto krasili logotip IWS in simbol **Woolmark**, saj je bila Mura partner tega mednarodnega podjetja.

MURALIST



konec 70. let,
pričetek 80. let
20. stoletja

Konec 70. let in na pričetku 80. let so tudi mladi v Jugoslaviji pričeli iskati svoj stil oblačenja, navdih so iskali predvsem v tujini. Nastala je blagovna znamka **Muralist**, ki je bila namenjena **mlajši generaciji** in se je hitro uveljavila na celotnem področju Jugoslavije.

ime in logotip

obdobje

značilnosti, lastnosti, kreatorji

MURA DESIGN



sredi 80. let 20. stoletja–1996

Blagovna znamka **Mura Design** je nastala sredi 80. let, v času, ko je modo močno zaznamoval vpliv TV serij, kot sta Dallas in Dinastija. Prevladovali so izraziti kroji, barvni kontrasti in bogat dekor. Kolekcije so bile obsežne in raznolike – od elegantnega do sproščenega sloga. Konec 80. let je oblačila promovirala tudi **glasbena skupina Videosex**.

J. GALLUS in
J. G. CARNIOLUS

1988–2000



Mura je leta 1988 začela izdelovati ekskluzivna moška oblačila pod imenom **J. Gallus**, ki se je leta 1994 preimenoval v **J. G. Carniolus**. Oblačila so bila namenjena moškim z izrazitim občutkom za eleganco in urejen videz. Bila so visoke kakovosti, v manjših serijah, s premišljenimi detajli in možnostjo kombiniranja. Spadala so v **najvišji cenovni razred**. Do leta 2000 se je znamka razvijala samostojno in vključevala podlinije *Day by Day*, *Travel* in *Happening*.

LEONA

prehod iz 80. v 90. leta
20. stoletja–2000



Blagovna znamka **LeOna** je združevala **klasično eleganco s kančkom ekstravagance**, umirjeno estetiko in premišljene dodatke, kot so svilene rute in usnjeni pasovi. Namenjena je bila samozavestnim, uspešnim ženskam, ki cenijo prestiž in kakovost. Oblačila v omejenih serijah so zaznamovali brezčasen slog, vrhunski materiali in dodelani detajli. Do leta 2000 je delovala kot samostojna znamka s podlinijami *Day by Day*, *Travel* in *Happening*.

BLAGOVNE ZNAMKE

ime in logotip

obdobje

značilnosti, lastnosti, kreatorji

MURA Design,
Weekend, Basic, Event

1996

Leta 1996 so pod krovno blagovno znamko **Mura** nastale štiri linije oblačil: **Design**, **Weekend**, **Basic** in **Event**. Na izdelku iz posamezne linije je bilo ime linije zapisano z rdečimi črkami. **Design** so bile modne in mladostne kolekcije, **Weekend** sproščena in udobna športna oblačila, **Basic** sodobna osnovna oblačila, tudi plašči, **Event** pa oblačila za dnevne slovesnosti in posebne priložnosti.

MURA
DESIGN
WEEKEND
BASIC
EVENT

MURA Mura, Leona,
J. G. Carniolus

2000

Leta 2000 je prišlo do radikalnih sprememb. Blagovna znamka **Mura** je po novem združevala vse kolekcije, ki so bile prej samostojne blagovne znamke. **Mura**, **LeOna** in **J. G. Carniolus** so postale kolekcije znotraj krovne blagovne znamke Mura.

mura
J.G.CARNIOLUS
mura
LEONA
mura
MURA

e.Mura

1999/2000

Na prelomu tisočletja je nastala znamka **e.Mura**, namenjena **mlajši generaciji**. Oblačila so bila mladostna, modna, inovativna in sproščena. Spadala so v srednji cenovni razred. Samostojni izdelki so omogočali individualno kombiniranje.

e.mura

UNIKAT

2004

Uporabljala se je za **oblačila, šivana po meri**.

mura
Unikat

OSTALE ZNAMKE IN PODZNAMKE:

- Shining Jeans – 70. leta 20. stoletja
- Jaguar – moška oblačila, tuja znamka, namenjena Sloveniji in nekaterim izbranim trgov
- Basler – ženska oblačila, tuja znamka, namenjena Sloveniji in nekaterim izbranim trgov
- Cavelli – blagovna znamka moških oblačil za individualno kombiniranje
- Palatini – posebna kolekcija za trgovine
- Classic in Carla Degen – za nemški trg
- Saturiale – ročno izdelane obleke iz naravnih materialov



Moške srajce, 60. leta 20. stoletja
(SI_PAM/1959 Mura, TE 128, ovoj Modeli 1970-1990)

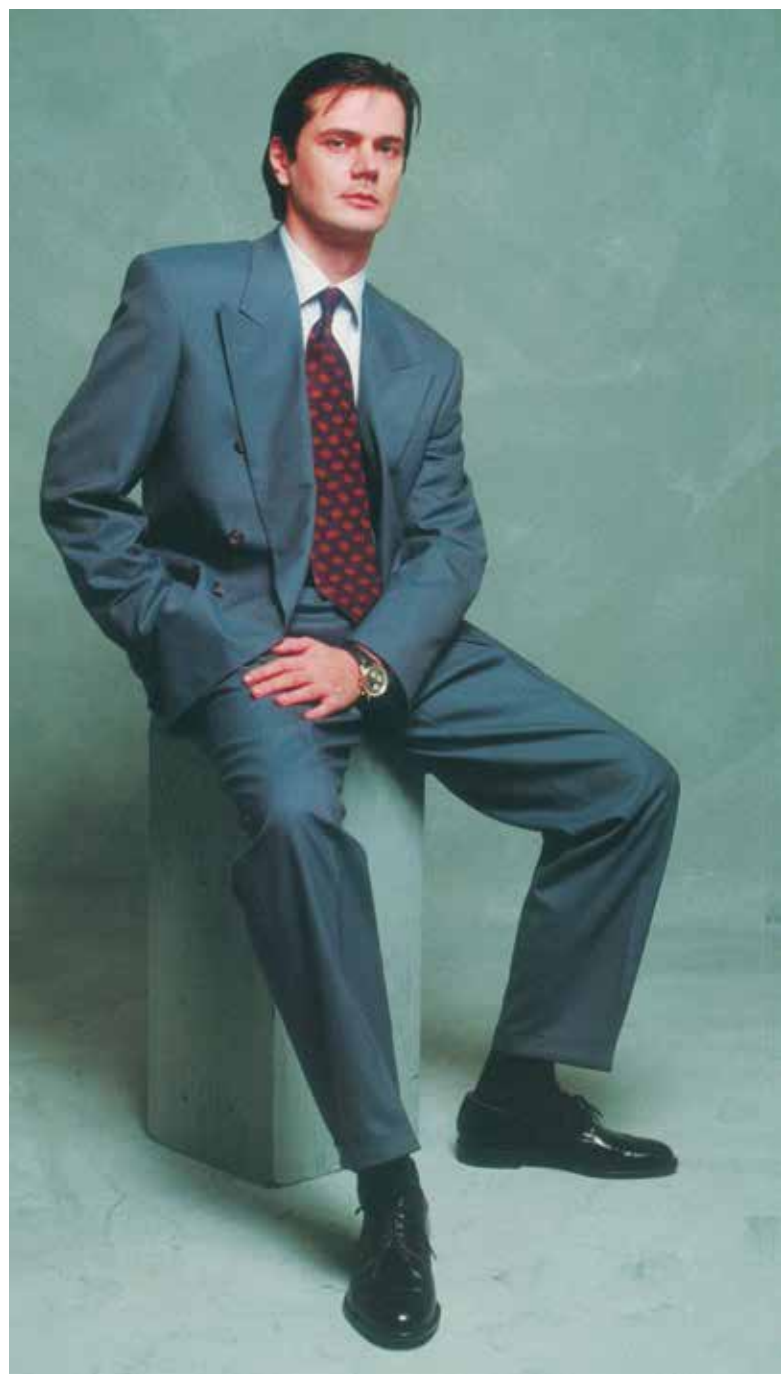




Mura weekend, pomlad-poletje 1998, slika zgoraj
(SI_PAM/1959 Mura, TE 19, ovoj Katalogi)

e.mura, pomlad-poletje, 2001, slika levo
(SI_PAM/1959 Mura, TE 19, ovoj Katalogi)

J. Gallus, pomlad-poletje 1993, slika desno
(SI_PAM/1959 Mura, TE 18, ovoj Katalogi)





Lovska uniforma



Priporočilo Lovske zveze Slovenije



Poleg modnih oblačil je Mura šivala tudi oblačila za lovce, ki jih je kreirala skupaj z lovskimi strokovnjaki, saj so želeli ustvariti oblačila, ki bodo ne samo kvalitetna, ampak tudi prilagojena za vsako vrsto lova, za vsak letni čas in vse vremenske razmere, za delo v lovišču ali za lovsko slavlje. Posamezni artikli so imeli lovška imena, npr.: plašč damjak, plašč muflon, dežna pelerina bober, vetrovka kuna, vetrovka volk, jakna jazbec, hlače šoja, žametne hlače kanja, pumparice sova, telovnik fazan, srajca gams, srajca jelen ... Za reklamo se je uporabljal tudi poseben logotip jelenje glave z rogovi.

Katalog lovskih oblačil iz 90. let 20. stoletja (SI_PAM/1959 Mura, TE 125, katalogi)

Kolaž črno-belih fotografij, 70. leta 20. stoletja
(SI_PAM/1959 Mura, TE 129, Album)







**TOVARNA, KI
JE OBLIKOVALA
LJUDI IN
DEŽELO**

Kdor želi razumeti čudovito zgodbo o Muri, se mora zavedati njene pomembnosti in vpliva na življenje ljudi z različnih vidikov: ekonomskega, socialnega, boja za preživetje, vpliva na razvoj celotne regije, zdravstvenega in kulturnega osveščanja ter dostojanstva, ki ga delo prinaša vsakemu posamezniku. Tovarna Mura je oblikovala človeka in deželo ob reki Muri. Že leta 1948 so delavci tovarne perila v Murski Soboti ustanovili svoj **fizikturni aktiv SOTEKS** (sobotiški tekstilci) in z močno voljo ter prostovoljstvom zgradili **igrišče za košarko in odbojko**. Tako so se začeli prvi koraki k izboljšanju ne samo delovnih razmer, ampak tudi skrbi za delavca kot človeka. Po letu 1960 se je na tej podlagi počasi začel spreminjati tudi družbeni standard.

Od leta 1963 je bilo zgrajenih **234 družbenih stanovanj**, dodeljena so bila tudi posojila za gradnjo ali adaptacijo stanovanjskih hiš, ki so bila v zasebni lasti. Začeli so urejati prevoze za Murine delavce in tako leta 1963 uvedli prvo posebno avtobusno progo, ki se je sproti širila. Pogovorno se je pozneje **avtobusu** preprosto reklo **»Muraš«**.

Za delavce Mure so bili na razpolago **počitniški domovi** na hrvaški obali. Po sezoni so počitniške prikolice bile nameščene tudi v zdravilišču Moravske Toplice. Otroci Murinih delavcev so lahko svoje počitnice preživljali v počitniškem domu Jelka na Pohorju.

Vedno bolj se je uveljavljalo kulturno in športno udejstvovanje zaposlenih. Ustanovljeni so bili **pevski zbor, dramska skupina, planinsko društvo, športno društvo**, tudi **upokojenci** so dobili

svoj klub. Omogočena je bila **knjižnična izposoja**, srečevanja s pisatelji. Leta 1986, 14. septembra, se je 120 Murinih planincev pridružilo srečanju na Mozirski planini z več tisoč planinci iz vse Slovenije. Marca 1985 so začeli uvajati rekreacijo med delom v TOZD-u Ženska oblačila, nad katerim je bedel tudi zdravnik ambulate medicine dela Alviljan Šiška. 21. junija 1988 je bilo ustanovljeno **Industrijsko gasilsko društvo Mura** Murska Sobotica z namenom, da prostovoljna enota v podjetju deluje organizirano, da se povezuje z drugimi društvi in da sodeluje na tekmovanjih ter si pridobiva dodatno znanje za operativno in preventivno.

Posebna skrb je bila namenjena tudi **zdravju zaposlenih**. Leta 1985 so bili zgrajeni prostori za zdravstveno službo. Konec avgusta leta 1996 so odprli **specialistično ginekološko ambulantno**. Le-to je Mura d. d. obnovila in dala v najem dr. Ingrid Šebök - Sukič, ki je izvajala zdravstvene storitve za 40 odstotkov zaposlenih žensk v Muri. Veliko skrbi in pozornosti so namenjali zdravljenju alkoholizma.

Mura je skupaj s svojimi zaposlenimi prirejala tudi **»dan odprtih vrat«**, kjer so si lahko sorodniki, prijatelji, znanci in seveda tudi drugi ogledali Muro z druge strani. Mura je imela svoj praznik, ki je bil **24. septembra**. Na ta dan so podelili Murine zlatnike za 25 let dela v Muri. Pozneje so na ta dan podeljevali še zlatnike najbolj prizadevnim pri uvajanju celovitega obvladovanja kakovosti. Tako razvoj tovarne Mura ni vplival samo na življenje delavcev in njihovih družin, ampak tudi na razvoj širše okolice, posebej mesta Murska Sobotica.



Bloki, zgrajeni za zaposlene v Muri, druga polovica 20. stoletja
(SI_PAM/1959 Mura, TE 129, ovoj Diapozitivi)

Ekipi Mure na občinskem tekmovanju, 1975
(SI_PAM, 1975, TE 131, ovoj Šport, kultura)





Prihod na delo z Murinim avtobusom, druga polovica 20. stoletja
(SI_PAM/1959 Mura, TE 129, Album)

Murine počitniške prikolice, april 1985
(SI_PAM/1959 Mura, TE 127, ovoj Razno)





Ekipo lahkih oblačil je izločila ekipo ženskih oblačil z izidom 7 : 1, druga polovica 20. stoletja
(SL_PAM/1959 Mura, TE 127 ovoj Razno)



Skupina Planinskega društva
Mura na poti na Triglav, 1975
(SL_PAM/1959 Mura, TE 131,
ovoj Šport, kultura)



Zdravniška skrb za zaposlene, 70. leta 20. stoletja
(SL_PAM/1959 Mura, TE 129, ovoj Diapozitivi)



MURA IN ZNANI OBRAZI

Murine obleke je bilo v preteklosti mogoče opaziti na vsakem koraku. Slovenska vojska, zaposleni pri Mobitelu, Adrii Airways, Zavarovalnici Triglav, NEK Krško, Gorenju, v različnih bankah, hotelih (Moravske Toplice, Radenci, Vila Bled, Terme Čatež, Laško, Terme Maribor), v Casinu Portorož, Igralnici Kongo, cariniki, politiki, predsedniki (Milan Kučan), zaposleni v Slovenski filharmoniji in SNG Maribor, pevci in pevke, slovenski in tuji športniki ter številni drugi so nosili Murine obleke kot **simbol urejenosti, profesionalnosti in statusa**, kar priča o izjemnem pomenu blagovne znamke v Sloveniji in v svetu. Oblačila so velikokrat promovirale znane in slavne osebnosti. Znani obrazi so z reklamo vplivali na ugled blagovne znamke kot sodobne, kakovostne in modne izbire za širok krog ljudi.

Mura je bila tesno povezana tudi s svetom športa. Eno izmed najpomembnejših sodelovanj je bilo sodelovanje z Olimpijskim komitejem Slovenije (OKS). Prvo tovrstno pogodbo z OKS je Mura podpisala leta 1993. Kot pokrovitelj je opremljala slovenske reprezentance na **olimpijskih in**

sredozemskih igrah ter olimpijskih festivalih evropske mladine. Tako je Mura kot uradni opremljevalec olimpijskih reprezentanc predstavljala nove modne smernice. Zadnjo pogodbo z OKS je podpisala leta 2008, veljala je do leta 2012, ko so bile v Londonu organizirane 30. poletne olimpijske igre. Leta 2006 je sešila tudi oblačila za makedonsko in albansko reprezentanco za zimske olimpijske igre v Torinu.

Poleg olimpijskih športnikov je podpirala tudi **druge vrhunske športnike**, npr. slovenske košarkarje in rokometaše.

Leta 2006 so na osnovi skic **belgijskega modnega oblikovalca Driesa van Notna** v Muri zašili črn in bel smoking za **Micka Jaggerja**, pevcu skupine **The Rolling Stones**. Ker pa je na dan koncerta v petek, 14. julija, na Dunaju deževalo, suknjičev ni oblekel, saj nista bila primerna za takšno vreme.

Med znanimi glasbeniki, ki so nastopili v Murinih oblačilih, je bil tudi pevec **Hari Mata Hari** na tekmovanju za **Pesem Evrovizije 2006** v Atenah.



2. septembra 1966 je predsednik **Tito s soprogo Jovanko** obiskal Prekmurje. Med drugim sta si ogledala Murino proizvodnjo. (SI_PAM/2079 Večer mediji, TE 91, mapa Tito - Prekmurje in Pomurje)



Košarkarji kluba Smelt Olimpija s trenerjem Zmagom Sagadinom v Murinih oblačilih, konec 90. let 20. stoletja (SI_PAM/1959 Mura, TE 128, ovoj Fotografije)



Murina oblačila je redno predstavljala znana manekenka **Nina Gazibara** (na sliki levo) (SI_PAM/1959 Mura, TE 89, katalog Mura 1975)



Bel smoking za Micka Jaggerja (posnetek zaslona Mladina, 27. 7. 2006)



Moško kolekcijo J. G. Carniolus za pomlad/poletje 1998 so v katalogu predstavili pevci Pero Lovšin, Davor Gobac iz skupine Psihomodpop, Gibonni, Dino Dvornik, Zoran Predin in **Magnifico** (SI_PAM/1959 Mura, TE 18, katalog Mura pomlad/poletje 98)



Ko je leta 2005 olimpijski komite z Muro podaljšal sponzorsko pogodbo, je Mura predstavila novo številko revije Mura Lifestyle, magazin za pomlad in poletje 2005. Oblačila na manjši modni reviji in v tiskani reviji so predstavili jadralci Vesna Dekleva, Klara Maučec in Vasilij Žbogar ter veslač **Luka Špik**. (SI_PAM/1959 Mura, TE 91, Mura Lifestyle, str. 37)

REŠEVANJE, PRESTRUK- TURIRANJE IN KONEC

Prve težave v Muri so se pojavile sredi 80. let 20. stoletja, ko so njeni partnerji iz zahodne Evrope pričeli seliti naročila v države s cenejšo delovno silo, izrazite pa so postale v 90. letih. Že februarja 1991 so v podjetju pripravili **projekt reorganizacije** z naslovom **»Mura jutri«**. Ugotovljene pomanjkljivosti so bile: zastarela organizacija, nefleksibilnost, neustrezna kadrovska politika (prevelika rast), vztrajanje na obstoječih tržiščih, premajhna skrb za strokovne kadre, podcenjevanje marketinga, osredotočenost na kratkoročne cilje in stroškovno naravnano upravljanje.

Kljub načrtovani reorganizaciji se Mura ni znala prilagoditi novim razmeram, saj je vlagala v osnovna sredstva, tudi število zaposlenih se ni bistveno spreminjalo, medtem ko so uspešnejša podjetja razvijala distribucijo, maloprodajo in blagovne znamke ter skrajševala poti od skice do trgovine. **Leto 1999** je pomenilo prelomnico s **padcem prihodkov**, leto kasneje pa je podjetje že **poslovalo z izgubo**, ki se je do leta 2002 močno povečala.

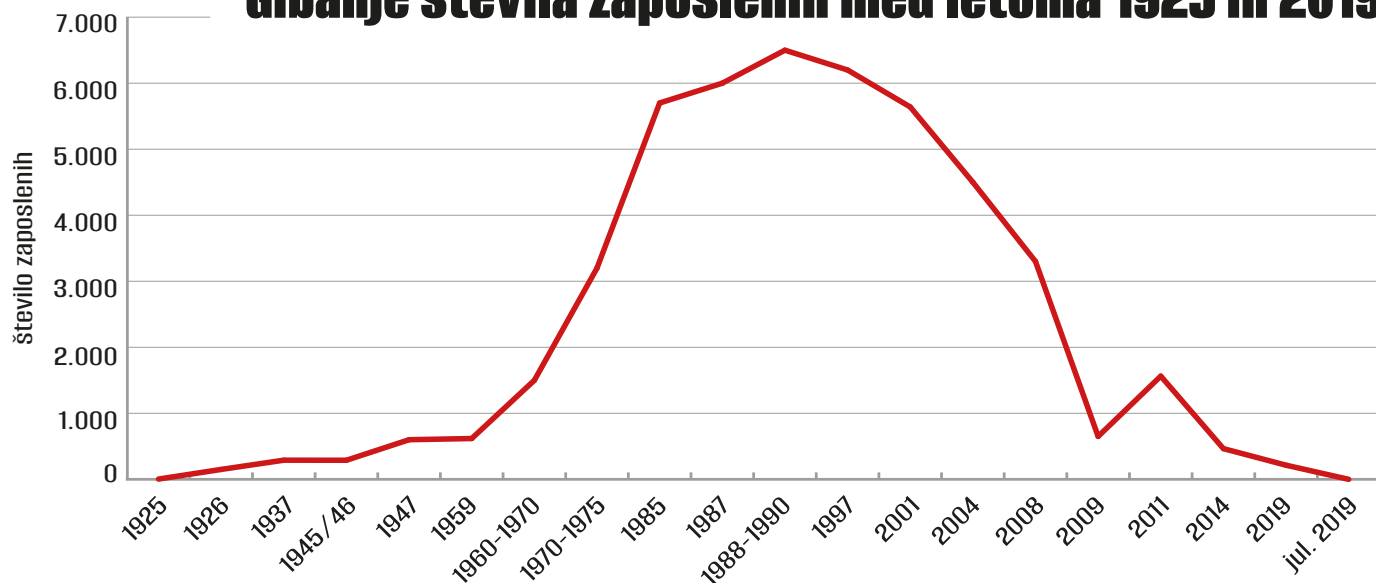
Program prestrukturiranja za obdobje 2002–2006 je predvideval več aktivnosti: uvedbo vitke proizvodnje, kadrovske prestrukturiranje, informacijski sistem za podporo odločanju, sistem interne kontrole, spremembo na področju dodelavnih poslov (več kot 80 %, tudi za podjetje Hugo Boss), transformacijo na področju lastne blagovne znamke, prenovo prodajnih poti in investicije ter prenovo organizacijske strukture. Glavni cilj je bil spremeniti Muro iz proizvodno naravnane podjetja **v tržno naravnano podjetje**.

Do leta 2009 je Mura izvedla **številne ukrepe za izboljšanje položaja** družbe. Med drugim je zmanjšala število zaposlenih, pridobila nove strateške partnerje, ustanovila novi družbi EPAS in RLS Moda s strateškima partnerjema ESCADA in Rene Lezard, spremenila je sistem blagovnih znamk, osvojila nove trge (Poljska in Rusija), poenotila celotno podobo prodajaln in franšiznih trgovin, končala stečajni postopek v družbi Westmur v Nemčiji, ukinila družbo MURA USA in obrate v Gornji Radgoni, Gornjih Petrovcih in Lendavi. Vse to pa ni dalo želenih rezultatov in **stečaju** se ni bilo mogoče izogniti.

Jeseni 2009 je od 3300 zaposlenih delo izgubilo 2635 delavcev, 650 jih je ostalo zaposlenih v hčerinski družbi Mura in partnerji. Leta 2011 jo je na dražbi kupila družba Aha Moda; nova družba je od Vlade RS dobila tudi finančna sredstva v višini 5,8 mio evrov. Podjetje je pod imenom **Aha Mura** zaposlovalo 1563 delavcev. A zaradi slabega poslovanja je **maja 2014 sledil že drugi stečaj**, lastnika pa sta se zaradi domnevnega prelivanja Murinih sredstev znašla v preiskavi. Na pogorišču je **leta 2015** nastalo novo podjetje – **Arum**, ki pa je **julija 2019** prav tako končalo v **stečaju**. Za nekatere zaposlene je bil to že tretji stečaj.

Podjetje MURA, European Fashion Design, Proizvodnja oblačil d. d. je bilo **iz poslovnega registra izbrisano 13. marca 2023**.

Gibanje števila zaposlenih med letoma 1925 in 2019



VESTNIK – 3. julij 2003

AKTUALNO

Vladna delegacija s predsednikom Antonom Ropom obiskala Muro

Velika priložnost za Muro

Dva milijona in pol evrov od odobrenih 10 milijonov predvidoma 8. julija

Za vse izvedene aktivnosti je Mura potrebovala **velika finančna sredstva**, ki jih ni imela. Pričela je najemati **kredite** pri bankah NLB, Abanka Vipra, Nova KBM in SKB. Leta 2003 so znašali že 16 mio evrov, dobila pa je tudi državno pomoč v višini 10 mio evrov.

(Članek v časopisu Vestnik, 3. julij 2003, št. 27, str. 3)



Shod zaposlenih pred Muro, poletje 2009
(foto: Nataša Juhov, Vestnik)

23. julija 2009 se je približno 1000 delavcev Mure in njihovih
podpornikov zbralo pred vladno palačo v Ljubljani, kjer so
opozorili na usodne posledice morebitnega stečaja
(foto: dr. Nina Vodopivec)



OD STEBRA PREKMURJA DO PRAZNIH STAVB

Po vseh letih, ko je bila Mura steber Prekmurja, blagovna znamka z veliko začetnico, razlog, da se je razvijala ožja in širša okolica, da je prišlo do napredka na družbenogospodarskem in kulturnem področju, je **Murin delavec na koncu ostal sam s svojo življenjsko zgodbo, prepleteno z veseljem in na koncu z veliko bolečine**, ki je ostala kot brazgotina, spomin in opomin na nekaj res velikega.

Čas je tekel naprej in iz sodobnega, visokokakovostnega modnega podjetja Mura so ostale **prazne stavbe**. Ostala je tabla z napisom Mura, ki je včasih kazala pot do tovarne. In če še bolj podrobno pogledamo, je ostalo nekaj starih napisov na vhodnih vratih, ostal je **dimnik z znamenitim napisom Mura**. Tu in tam se še kje skozi okno vidijo stare omare in stoli ali odvrženi plakati.

Mura je v času svojega delovanja redno podeljevala odkupne nagrade in tako pridobivala **umetniške skulpture**. Desetletja je bila tudi **pokrovitelj likovnih in drugih kulturnih dogodkov**. Poslovne prostore so krasile slike mnogih likovnih ustvarjalcev. Tako so se v stečajni masi znašle tudi številne umetnine.

Pomurski muzej Murska Sobota in Galerija Murska Sobota sta s skupnimi močmi zavarovala

pred razprodajo zbirko slikarskih in kiparskih del sodobne slovenske umetnosti. Tako je s podporo Ministrstva za kulturo Republike Slovenije in Mestne občine Murska Sobota velik del zbirke postal javni spomenik. Odkupljena slikarska dela hranijo v stalni zbirki Galerije Murska Sobota, **odkupljene skulpture** pa krasijo zelene površine **med bloki na Ulici Štefana Kovača**, ki jih je leta 1956 projektiral arhitekt Feri Novak za potrebe zaposlenih v Muri, zato jim pravijo **Murini bloki**.

In če pogledamo danes, se življenje počasi vrača v nekdanje Murine prostore. V prazne prostore so se naselila različna podjetja, ki korak za korakom oživljajo staro lepoto.

Vzpon in padec Mure najboljšje opiše zapis iz kolekcije J. G. Carniolus v katalogu pomlad-poletje 1999, in sicer:

»... delovni dan
vsak dan se boriš
vsak dan kaj dobiš, kaj izgubiš
vsak dan padajo udarci,
če ne udariš nazaj
te več ni
v tej borbi za denar ali življenje.«



Vhod v Muro danes, maj 2025
(foto: Blanka Ambruž)

Vhod v Muro nekoč, druga polovica 20. stoletja
(SI_PAM/1959, TE 129, Album)



Modna revija, konec 80. let 20. stoletja
(SI_PAM/1959 Mura, TE 129, ovoj Fotografije)
→

Kolaž barvnih fotografij, 80. leta 20. stoletja
(SI_PAM/1959 Mura, TE 129, ovoj Diapozitivi)
→→



Odkupljene skulpture med Murinimi bloki, junij 2025
(foto: Blanka Ambruž)



Včasih pomemben smerokaz,
maj 2025
(foto: Blanka Ambruž)



Murin dimnik kljubuje
času in privablja stare
spomine, maj 2025
(foto: Blanka Ambruž)

Preteklost in sedanost, maj 2025 (foto: Blanka Ambruž in Barbara Lešnik)







MURA od 1925 do 2023

- 1925** odprtje šivalnice **Irme in Janeza Cvetiča**
- 1932** odprtje tvornice perila **Ludvika Šiftarja**
- 1935** vključitev Cvetičevih delavk v Zvezo delavskih deklet in žena
- 1945** aretacija Cvetiča in Šiftarja, razlastitev
- 1946** združitev obeh tovarn – **Tovarna perila Murska Sobota**
- 1950** **24. september – DAN MURE, delavci prevzamejo tovarno v upravljanje**
- 1952** preimenovanje v: **MURA – Tovarna perila Murska Sobota**
- 1958** soustanovitev **konfekcijske šole** za izobraževanje strokovnih kadrov v Zagrebu
- 1959** gradnja skladiščnih prostorov v obratu Perilo
 pridružitve pletilsko-obrtnega podjetja v Prosenjakovcih
- 1961** ustanovitev **Centra za vzgojo kadrov**
 otvoritev obrata Oblačila (moške obleke in hlače, moški in ženski plašči, vetrovke),
 s čimer podjetje bistveno razširi ponudbo svojih izdelkov
 realizacija prvih izvoznih pogodb: Murini izdelki se pojavijo na tržiščih tedanje Češkoslo-
 vaške republike in ZR Nemčije
- 1962** širitev obrata za perilo
- 1969** nakup **računalnikov IBM**
- 1970** sklenitev prvih samoupravnih sporazumov s trgovskimi organizacijami o skupni gradnji
 prodajnih prostorov
 prva širitev obrata za izdelavo oblačil
- 1971** otvoritev obrata **Ženska oblačila**
 priključitev konfekcijske tovarne Ljutomer
- 1972** organizacija treh samostojnih specializiranih proizvodnih obratov v tozde **Perilo,**
Oblačila in **Ženska oblačila** (skupaj z delovno skupnostjo skupnih služb – **DSSS**)
- 1973** širitev TOZD-a Ženska oblačila
- 1974** povečanje proizvodnih kapacitet TOZD-a Ženska oblačila
- 1975** novi proizvodni prostori TOZD-a Perilo
 gradnja proizvodnih prostorov za izdelavo ženskih plaščev
 dograditev novega obrata za športno konfekcijo TOZD-a Oblačila
 poslovni prostori skupnih služb delovne organizacije, zdravstvena ambulanta in
 telovadnica
- 1976** ustanovitev tozдов **Ženski plašči** in **Oblačila Ljutomer**

1978	otvoritev obrata za proizvodnjo ženskih hlač in kril v Gornjih Petrovcih
1979	ustanovitev družbe Westmur v ZR Nemčiji
1980	priključitev Mode Gornja Radgona – ustanovitev TOZD-a Moda konfekcija za izdelavo ženskih plaščev nakup procesnega računalnika CAMSKO za izdelavo krojev in krojnih slik – usluge opravljajo tudi za partnerje in ZR Nemčijo
1981	ustanovitev tozda za izdelavo ženskih plaščev
1982	nakup računalniškega sistema IBM SISTEM 4341 in začetek razvoja sodobnejšega računalniškega sistema v Muri in Pomurju
1983	povečanje in posodobitev proizvodnih prostorov TOZD-a Perilo podpis pogodbe s podjetjem SALWA iz Sudana za prodajo znanja in tehnologije
1984	razširitev proizvodnih prostorov TOZD-a Oblačila v Ljutomeru
1985	razširitev in posodobitev prostorov TOZD-a Oblačila v Murski Soboti začetek prvega projekta prodaje znanja v mestu Kafr El Dawwar v Egiptu (podjetje Misr Fine Spinning and Weaving Company)
1986	gradnja dodatnih prostorov za potrebe zdravstvene ambulante in kadrovske-socialne službe
1989	v Lendavi zagnan industrijski obrat za šivanje moških oblačil
1991	preusmeritev 95 % proizvodnih zmogljivosti v izvoz
1993	uvajanje projekta proizvodnje konfekcije v Egiptu izgradnja predstavništva WTC v Ljubljani in odprtje ekskluzivnega prodajnega prostora Mura European Fashion Design Center v trgovskem delu ljubljanskega WTC
1996	končan proces privatizacije, Mura postane delniška družba
2002	prestrukturiranje družbe (do 2006)
2004	oblikovanje skupine Mura
2009	prvi stečaj
2011	nastane podjetje Aha Mura ; od tedaj delitev na Mura in partnerji ter Mura – Evropska hiša mode (EHM)
2014	drugi stečaj
2015	nastanek podjetja Arum
2019	tretji stečaj
2023	13. marec – IZBRIS iz poslovnega registra



PAM Pokrajinski
arhiv
Maribor

www.pokarh-mb.si